

**Regénybeli
hétköznapijaim** Zalka Csenge Virág:
Útban az ég felé;
Mundus Kiadó, Bp.,
2006.

Úgy rázott fel ez a kötet, mint télen egy nyitott buszablak indulás utáni huzata. Meghökkenítő, ha egy egyetemi éveinek elején járó fiatal az első könyvében három, a XIII–XVI. században játszódó kisregénnyel jelentkezik. A kötet élén álló bemutatkozás ténye az udvarias gesztuson túl is figyelemre méltó: kevés az olyan író, aki a kézfogás bizalmával megnevezi magát, mint egy találkozáskor. A szerző természetes közvetlenséggel és finom öniróniával meséli el irodalmi élményeit: nincsen az olvasó előtt (műhely)titka; lemezteleníti írósgátát, mintha attól tartana, hogy enélkül többet látunk benne az igazságnál, ezért így utasítja el a hallgatásukkal tekintélyeskedők pózát. Mint írja, a művek tárgya, cselekményük ideje és a körülmények ellehetetlenítettek, hogy saját bőrén vett valóságot ábrázoljon, így maradt a kutatómunka és a beleélés. A könyv legnagyobb értéke e nyelvi fegyelemmel és megfeleléssel párosuló képesség kamata.

Az első kisregény (*Alheit*) kerettörténete II. András lányának, Árpádházi Szent Erzsébetnek türingiai kiházásítása első udvarhölgye, a dalmok Alheit felügyelete alatt. Ezt követi az európai országokat járó hattagú vándorszínész-társulat kalandjainak foglalata (*Commedia dell'arte*), végül pedig négy fiatal sorsán keresztül az azték birodalomban való érvényesülés és üdvösség útjairól olvashattam (*Útban az ég felé*).

Mindhárom kisregény én-elbeszélésre épül. Az *Alheit* a címadó főhős naplószerű monológja. Nemcsak a pozsonyi és a wartburgi vár mindennapjait bemutató leírások napló jellegűek, hanem sajnos az esetleges történetvezetés is erre a narratívára emlékeztet: a cselekménybe a láttató erő és a hiteles figurák révén az első mondattól fogva beágyazódtam, így regénybeli hétköznapijaim részévé lettek a történelmi személyiségek, ám sokáig nem láttam a kisregény irányát. A pergőbb és íveltebb *Commedia dell'arte* elbeszélője a komédiás Piere, aki emlékezését a társulat egy tagjához, Rékához intézi. Ez a mű is él hírességek szerepeltetésével. A végén egy sírfeliratból megtudtam, hogy valójában ki vezette a társulatot. A fordulat igen hatásos. Ellenben nagy különbség van a deviáns valós személy és regénybeli mása között. Elszórtan találtam ugyan utalásokat a sötét múltra, de a gyökeres jellemváltozás kidolgozatlan: a komédiás alakja hiteltelennek hat. Valószínűleg azért sikerült ilyenre,

mert alkatában távol áll a szerzőtől és annak központi figuráitól, akik személyiségük rajzolatlanúsága és lelkületük révén egyívásúak: néha makrancosak, éles nyelvűek, mégis a szenvedély csendessége, nyugalom és jóság jellemzi őket. Szerencsére ez nem vezetett az egybeolvadásukhoz. Ebből a szempontból összetettebb az *Útban az ég felé*, amelynek négy elbeszélője váltófutásszerűen adja tovább a történet szálát, és amelyben egymástól elhatárolhatóbb jellemekkel találkozottam, bár ezek a különbségek főként az azték szokásrendből, a társadalomban betöltött eltérő szerepekből eredeztethetők.

A *Commedia dell'arte* a szabad – ám sokszor inséges és alapvetően gyökértelen –, életformaként gyakorolt művészi hivatás szépsége hatja át, amelyben egy nő (Réka) is megvalósíthatja magát. Innen nézve az *Alheit* a trubadúrok igazi életvitelét a folyamatos úton levésben jelöli meg. Ekkor válik érdekessé az elbeszélő leshely: olyan történelmi szereplők járnak-kelnek a kísérő Alheit körül, akikhez képest ő pusztán árnyalak. Elsősorban mégis őt kell figyelmem a nagyságokon keresztül is. Ugyanitt az értelme *Commedia dell'arte* narrációjának: ez alapján Réka a legfőbb szereplő. A műveknek tehát visszatérő sajátosságuk, hogy az eszményiesített művészi létmód szinte összeegyeztethetetlen a nőiséggel. A szerző végül elhengeríti hősei előtt az akadályokat, ezek a feloldások azonban a problémát súlytalanítják, könnyedségükben erősítve a kisregényeket. A kötet utolsó darabjában, az *Útban az ég felében* az író már korántsem dajkálja a négy főszereplőt: sorsuk alakulásában nyilvánul meg az azték birodalom szigorú rendje, amelyet mindvégig tiszteletben tartanak, még ha egyikük a történet során áldozóból áldozattá válik is. Szerkezetét, arányait, a benne ábrázolt embert és barátságot próbáló éles helyzeteket tekintve ez a mű a legsikerültebb, bár pár soros zárlatát (amit talán szerencsésebb lett volna elhagyni) szerzői elégtételként értelmezem: a spanyolok és tlaskalának egy azték – az alárendeltségükben megjelenített asszonyok ellenpontjaként – leány segítségével lépnek szövetségbe, és pusztítják el a Tó Városát.

Annak ellenére, hogy Zalka Csenge Virág engedelmes elbeszélője a prózáját is szófogadóvá teszik, s hogy a művei feletti meglepetésében az életkora is közrejátszott, könyve mindenképpen ígéretes a feldolgozott nagy ismeretanyagnak, a rokonszenves múltba bújásnak, a megjelenítő erőnek, a szereplőkké lényegülés képességének, a hősök kulturális beágyazottságát is figyelembe vevő nyelvválasztásnak, a pontos megragadásnak és a szerethető figuráknak köszönhetően.

Bíró Gergely